

TOLNAI KÉPREGÉL

■ Van bennem némi előítélet az illusztrációkkal szemben. Meséskönyvbe, gyerekverses kötetbe jöhet, de a komoly literatúrához kimondottan nem igénylem. Érveim teljesen közönségesek: van fantáziám, nekem ne mondja meg senki, hogy mit és hogyan lássak. Némileg igazam lehet. Elég gyakran találkozom olyan illusztrációkkal könyvekben, folyóiratokban, melyek teljességgel dekoratívak, semmitmondóak, szükségtelenek. Semmi más funkciójuk nincs azon kívül, hogy töltik az üresen maradt helyeket. A *Symposion* folyóirat legújabb tematikus száma Tolnai Ottó vajdasági költő, író válogatott műveit képregényesíti, úgyhogy most örömmel vizsgálom felül előítéleteimet.

A költő prózai, lírai, sőt dramatikusan írásából közöl válogatást az újvidéki folyóirat, huszonhárom különféle nemzetiségű képzőművész (Stark Attila, Szajkó István, Szöllősi Géza, Miroslav Lazendić, Damir Rijović Originalov, Ricz Géza, Zabos Csaba, Antal László, Utcai Dávid, Kanyó Ervin, Aleksandar Zograf, Sirály Dóri, Johanna Marcade, Bruno Tolić, Tijana Luković, Ábrahám István, Damir Pavić, Radovan Popović, Sagmeister Peity Laura, Fodor Tibor, Daniela Mamuzić, Vidák Zsolt, Vastag Róbert) alkotásaival karöltve. Az írásokat „szárazon” is el lehet olvasni a képregényes adaptáció mellett, némelyhez azonban képregény helyett csupán illusztráció jár. Az illusztrátorok szabadon értelmezik nemcsak Tolnai műveit, de a képregényt mint műfajt is. A szóbuborékos, grafikus vagy pop-artos stílusún túl festmények, graffitijellegű alkotások, helyenként a hagyományos képregénytől igencsak elrugaszkodott művek is megjelennek. A képeken gépelt vagy kézzel írott – néhol alig olvasható –

szöveg, a szerb alkotóknál rendszerint fordításban. Egyébként a lap kétnyelvű: minden szöveg magyarul és szerbül is olvasható, kivételt képez a *Miquel Barceló árnyéka* két verse, melyhez francia fordítás jár.

Bár több évtized válogatása ez, lényegében egységes és önmagában helytálló egészet képez. Tolnai beszédmódja, a különféle stílusváltások ellenére, mintegy kozmikus mondatként körvonalazódik, mely egyidejűleg folytatódik énbennem (vagyis az olvasóban) és egyik-másik, talán még meg sem született írásban. Ez a nyitottság – esetenként az alkotással mint önkifejezési és önmegteremtési lehetőséggel kapcsolatos bizonytalanság és hitetlenség – konkrétan a szövegben is jelölt: gyakoriak a központosítás nélkül, kisbetűvel indított, egymásba mosódó, véget nem érő mondatok. Nemegyszer érezni, hogy egy-egy vers vége kényszeres elhallgatás, megszakítása a folyamatosan pörgő gondolatsornak. Ezek az alkotások foszlányok Tolnaiból, de nem csupán a Tolnai-életműből, hanem magából a Tolnai Ottó-féle életből. Mondatok, melyek benne születnek, és vele organikusan léteznek, ugyanakkor itt lélegeznek a kezemben. Közelsége nem toladó, inkább ismerősen kellemes, hiszen ezek az írások is teli vannak ismerősökkel. Létező vagy kitálatált személyek (lúke fiú, Tristan Tzara, Teri néném, Demis Roussos, Szent Sebestyén, az öreg Jonatán stb.) bukkannak fel, akik aztán a képregények szereplői lesznek, különleges szuperhősei ennek a költői univerzumnak. A képregényből irodalom lesz, az irodalom pedig megszabadul a popkultúrát nagystílusúen lenéző, elitista gőnceitől, és szabadon szuszog. Felszabadító az a bátorság, ahogyan vizuálissá lesznek Tolnai művei. Ezek a képzőmű-

vészek, akik többnyire alkalmazott grafi-kával, murál festészettel, street arttal, képregényrajzolással stb. foglalkoznak, felvállalt vaskossággal nyúlnak az ügy-höz, a textust dobantóként használva önmagukat jelenítik meg. Őszinteségük megnyugtat afelől, hogy nem kell magamévá tennem ezeket a képeket, nem kell őket találatnom az eredeti szöveggel, hanem inkább ugyanilyen bátran és talán teljesen más úton-módon kell megteremtenem saját adaptációm. Sok részlet tartalmaz a kötet, leginkább a prózai és drámai alkotások jelennek meg fozslá-nyokban, úgymond „a teljesség igénye nélkül”. Minden egyes írás újabb próbál-kozás, újabb ugrás, és valóban, így lehet a legjobban olvasni ezeket a szövegeket: mindig újrakezdve, körbe-körbe. Erre utalnak például azok az „elrontott” raj-

zok, ahol egymásba ütköznek a figurák, sorok kihúzva, rendszertelenül támolyog-
nak, akárcsak egy unalomból telefirkált füzet hátsó lapján.

Banksy, korunk egyik legizgalmasabb street artosának egyik graffitijén éppen azt láthatjuk, hogyan egy ember fehér festéssel fújja le az őskori barlangrajzo-
kat. Mert tudniillik a graffiti innen ere-
dezteti önmagát, s harsányan tiltakozik a „vandalizmus” bélyege ellen. A gyárok, tömházak fala még hagyján, az egyéb épületeinket azonban mi is védjük a fal-
firkásoktól, ahogy az irodalmat, művészetet a popos hatásoktól, behunytt szemmel tiltakozva ellene. Pedig irigyelnivalóan jól lehet ezt csinálni, itt a példa! Frissen, bátran, őszintén. (*Symposion*, 2010. 59.)

Adorjáni Panna

LIICEANU

■ Az 1989 utáni évek sokféle újdonságot hoztak a román filozófiai, történelmi, poli-
tikai gondolkodásban. Közéjük tartozik az a vonulat is, amelyet röviden nemzetkritikának lehet nevezni. Egyféle visszahatás volt ez a nemzet magasztalásának az előző évtizedek során túltengő szolamaira. Kijózanodásként hatott a tévképzetek és ferde illúziók világából. Igazságkeresést fejezett ki, de a közelmúlt szégyenének lecsapódásaként olykor harag és önvád is fűtötte. Hatását tekintve ez a nemzetkritika egyrészt helyreigazította a történelmi tudat torzulásait, másrészt megingatta vagy lerombolta a nemzettel kapcsolatos képzetek tabujellegét, hamis szentségét. Hozzáteszem: hasonló nemzetkritikára minden társadalomnak szüksége van, hiszen az voltaképpen nem más, mint igazmondó, őszinte beszéd a közösségről, amelyben élünk, annak múltbeli tévedé-
seiről és jelenlegi dilemmáiról.

Gabriel Liiceanu *Întâlnire cu un necunoscut* („Találkozás egy ismeretlen-

nel”) című könyve valójában napló. Fiatalkori emlékek, olvasmányélmények, mindennapi tapasztalatok lenyomata, ahogyan azokat a bölcselet irodalmában járatos értelmiségi átéli és papírra veti. Gondolatai között természetesen többször visszatér a román történelem, a románság mint nemzet témája. Egyik szövegrész kifejezetten a románok hibáit veszi célba. Pontosabban azt, ami szerzőnk szerint nekik különösen nehezen megy. Négyet sorol fel és értelmez röviden. Először: nem tudják saját maguknak szegezni a kérdést, inkább másra mutogatnak. Másodsor: nem ragaszkodnak az adott szóhoz. Harmadszor: erőfeszítéseikben nem kitérőnek. Negyedszer: kudarcuk eredetét nem saját magukban keresik. A következményeket pedig így foglalja össze: nem tudnak előrelépni, mivel nem saját magukon kívánnak változtatni, nem teremtik meg az emberek közötti szerződéses viszony alapjait, nehezen birkóznak meg az elkezdett művelet

véghezvitelével, és végül hajlanak arra, hogy sikertelenségüket az ellenük szótt ármánynak tulajdonítsák.

Régóta tudjuk: a nemzetkarakterológia alapvető gyengéje, hogy emberek igen eltérő csoportjának azonos jellem- és viselkedésbeli vonásokat tulajdonít. A közösségek nehezen definiálhatóak a jellem, a vérmérséklet, a viselkedés hasonlósága alapján. Ezen túlmenően minden társadalom tagjai az adott történelmi körülmények közepette viselkednek így

vagy amúgy. Éppen ezért az ilyen típusú kritika alkalmas talán arra, hogy megrázzon és meggondolkoztasson, de nem helyettesítheti a történelmi elemzést. Minden nemzet saját történelmének és a maga alkotta kultúrájának a terméke. Ezeket kell alaposan megvizsgálnia, ha sorsa alakulását érteni akarja. (Gabriel Liiceanu: *Întâlnire cu un necunoscut*. Humanitas, Buc., 2010.)

H. A.

